

Hij vertelde *niet* dat hij 'van de aanvang af zodanige bevelen aan zijn ondercommandanten (gaf) dat iedereen in het veldleger zich de hardnekkige verdediging van deze stellingen ten doel moest stellen' – aldus majoor Nierstrasz, hoofd van zijn afdeling operaties: de officier onder wiens directe verantwoordelijkheid die bevelen 'van de aanvang af' opgesteld waren.¹

Waar kwam dit op neer?

Het kwam er op neer, dat de commandant van het veldleger in september '39 een krijgsbeleid begon te voeren dat in lijnrechte tegenspraak was, niet alleen met de inzichten van de opperbevelhebber maar ook met de opdracht die deze van de regering ontvangen had. Enkele weken verliepen, voor generaal van Voorst tot Voorst van die opdracht in kennis gesteld werd: dat geschiedde, na een voorafgaande bespreking, in een stuk van 17 oktober '39 waarin generaal Reynders in de vorm van 'persoonlijke aanwijzingen' zijn krijgsplan ontvouwde: viel Duitsland aan, dan zou, zo schreef hij nu, het veldleger in de Maas-Waalstelling, de Betuwestelling en de Valleistelling (Grebbeinie) geen beslissende slag aanvaarden, maar in die stellingen een achterhoede achterlaten en zich op een door de opperbevelhebber vast te stellen tijdstip terugtrekken op het oostfront van de Vesting Holland dat tevoren door het (nu nog vlak achter de kust opgestelde) Iste legerkorps bezet zou worden; die terugtocht moest door generaal van Voorst tot Voorst voorbereid worden, in diep geheim: hij mocht er eerst alleen zijn eigen staf in betrekken, later mocht hij de twee legerkorps-commandanten der Grebbeinie en de commandanten van de brigades die in de Betuwe en in het Land van Maas en Waal stonden, inlichten.²

Er is weinig fantasie voor nodig om zich de reactie van generaal van Voorst tot Voorst op die 'persoonlijke aanwijzingen' in te denken. Hij achtte ze absurd en innerlijk tegenstrijdig. Immers, als men de hoofdweerstand achter de Waterlinie zou gaan voeren, waarom werd het veldleger er dan niet meteen opgesteld? Waarom moest hij met dat veldleger in de Grebbeinie blijven zitten en de troep daar druk laten graven, terwijl er tenslotte alleen maar een zwakke achterhoede het gevecht zou aangaan? En hoe groot waren eigenlijk de kansen dat het gros van het veldleger ondanks de Duitse superioriteit in de lucht ongeschonden het oostfront van de Vesting Holland zou bereiken? Welke wegen zou men daartoe kunnen gebruiken? Van een aantal wist men niet eens met zekerheid of ze bij inundatie droog zouden blijven.

¹ (Sectie krijgsgeschiedenis) V. E. Nierstrasz (in samenwerking met F. A. J. de Klerck): *De operatiën van het veldleger en het oostfront van de Vesting Holland, mei 1940* (1955), p. 15. Dit werk zal verder aangehaald worden als Nierstrasz: *Veldleger*.

² A.v., p. 12.